

Centrum Badania Opinii Społecznej

ul. Żurawia 4 skr. pt. 24

00-955 WARSZAWA 15

SEKRETARIAT: 28-37-04; 29-35-69

Telefon dyżurny: 21-34-34

ZESPÓŁ REALIZACJI BADAŃ: 40-56-41

Telex: 816-436

BS/73/29/90

ZMIANY W GOSPODARCE I RZĄDOWY PROGRAM STABILIZACJI W OPINII PRACOWNIKÓW GOSPODARKI USPOŁECZNIONEJ

Komunikat z badań

Warszawa, marzec 1990 r.

W kolejnym sondażu¹ CBOS kontynuował badanie opinii społecznej na temat rządowego programu stabilizacji gospodarczej i skutków jego realizacji po dwóch miesiącach. Uzyskane wyniki zdają się świadczyć o pewnych zmianach w ocenach i percepcji programu L. Balcerowicza wśród pracowników gospodarki uspołecznionej.

1. Zmiany w życiu społeczno-gospodarczym

Badani zgodni są co do niezbędności przeprowadzanych obecnie reform. Niemal powszechnie (94,1% wskazań) uważa się je za potrzebne, a zdecydowana większość (71,8%) badanych postrzega je jako głębokie. Zdaniem tylko 3,4% respondentów są one zbędne. Co piąty ankietowany jest przekonany, że są one płytkie. Częściej uznaje się je za przemyślane (55%) niż nie przemyślane (34,6%). Tak więc na koncie zmian jest więcej ocen pozytywnych niż negatywnych. Wątpliwości budzi uznanie reform za wystarczające; takiego zdania jest blisko 29%, przeciwnego - ponad 56%.

Podobnie jak w lutym, w marcu obserwuje się zróżnicowanie opinii na temat skutków obecnych zmian gospodarczych (tab. 1). Niezmiennie utrzymuje się przeświadczenie, że wprowadzanie ich sprzyja sprytnym, a nie pracowitym, zniechęca ludzi do życia i pracy. Częściej (o blisko 8%) niż w lutym twierdzi się, że zmiany zmuszają ludzi do lepszej pracy. Nieco lepiej ocenia się teraz zaopatrzenie rynku (o 9%) oraz ilość i asortyment produkowanych towarów (o 3%). Przewiduje się jednak, że reforma może spowodować trudny do odrobienia spadek produkcji.

Wydaje się, że po pierwszych miesiącach realizacji planu Balcerowicza po stronie plusów można zapisać korzystne zmiany w sytuacji rynkowej, po stronie minusów zaś dalszą pauperyzację społeczeństwa - zdaniem zdecydowanej większości respondentów poziom życia obniża się.

¹ "Nowy ład gospodarczy" (2) - badanie zrealizowano w dniach 1-4 marca 1990 r. na ogólnopolskiej, 994-osobowej reprezentacji zatrudnionych w gospodarce uspołecznionej.

Tabela 1

w procentach

Opinie na temat skutków wprowadzanych zmian w gospodarce	Respondenci zgadzający się z daną opinią	
	II '90	III '90
Sprzyjają sprytnym, a nie pracowitym	74,2	72,7
Umożliwiają tym, którzy dużo pracują osiągnięcie wysokich dochodów	37,8	35,0
Poprawiają ilość i asortyment produkowanych towarów	39,6	42,6
Likwidują braki towarów	54,4	63,5
Zmuszają ludzi, aby lepiej i więcej pracowali	69,0	76,7
Spowodują trudny do odrobienia spadek produkcji	-	54,0
Powodują, że większość się bogaci, a nie-liczni popadają w większą biedę	-	20,9
Powodują, że większość biednieje, a nie-liczni się bogacą	-	82,0
Zniechęcają ludzi do życia i pracy	56,6	54,7

Niższe niż miesiąc temu, choć nadal znaczne, niezadowolenie społeczne budzi polityka finansowa państwa (tab. 2). Największa różnica zdań dotyczy oprocentowania. Za skandalicznie wysokie uznaje się oprocentowanie kredytów (choć o 11% rzadziej niż w lutym '90), a za zbyt niskie (o ponad 8% częściej) oprocentowanie oszczędności. Mniej niż w lutym zgłaszano zastrzeżeń co do wysokości cła na towary przywożone z zagranicy; rzadziej (o 9%) uznaje się je za skandalicznie wysokie, częściej za wysokie, ale do przyjęcia (o około 3%). Odmiennie kształtują się też oceny podatków płaconych przez przedsiębiorstwa państwowe. Zwiększyła się (o 9%) grupa badanych mających wyrobione zdanie w tej sprawie, częściej (o 8%) twierdzono, że podatki są skandalicznie wysokie, zupełnie nie do przyjęcia.

Poddane ocenie niektóre rozwiązania polityki finansowej rządu mają zatem wśród respondentów zdecydowanie więcej przeciwników niż zwolenników.

Tabela 2

w procentach

Przedmiot oceny	Respondenci uznający daną wielkość za:					Brak zdania
	skandali- cznie wysoką	wyso- ką, a- le mo- żna ją przy- jąć	jesz- cze nie taką wysoką	właś- ciwą	zbyt niską	
Oprocentowanie kredytów						
II '90	57,7	16,3	1,1	1,3	0,3	23,2
III '90	46,8	23,9	2,6	2,8	0,8	23,0
Kurs dolara ^{a)}						
II '90	8,0	37,8	12,7	13,0	3,1	25,3
III '90	6,6	38,0	13,7	19,3	5,3	16,9
Oprocentowanie oszczęd- ności						
II '90	2,3	5,0	9,1	13,1	45,6	24,8
III '90	1,6	5,2	9,6	10,0	53,7	19,7
Taryfa celna						
II '90	48,3	13,3	2,1	2,7	1,0	32,5
III '90	39,2	16,2	2,6	4,7	1,5	35,2
Podatki dla przedsię- biorstw						
II '90	26,4	15,9	1,7	2,0	0,8	53,1
III '90	34,0	16,3	2,1	2,8	0,8	44,0

a) W lutym '90 pytaliśmy o wysokość kursu ogłoszonego przez NBP

Podobnie jak miesiąc temu, obecną sytuację kraju uznaje się raczej za wstęp do otrząśnięcia się Polski z kryzysu (64,2% wskazań) niż za kolejny krok ku upadkowi kraju (11,4%; tab. 3).

Kolejny miesiąc realizacji planu Balcerowicza nie umocnił przekonania pracowników gospodarki uspołecznionej o tym, że wszystkie sprawy kraju są w dobrych rękach. W marcu tezę tę akceptowało nieco mniej (o około 4%) ankietowanych niż w lutym. Zwiększyła się natomiast (o ponad 6%) liczba nie mających zdania w tej kwestii.

Tabela 3

w procentach

Stwierdzenia	Respondenci zgadzający się z danym stwierdzeniem	
	II '90	III '90
Obecny okres to wstęp do otrząśnięcia się Polski z trudności	66,6	64,2
Obecny okres to kolejny krok na drodze ku upadkowi Polski	10,4	11,4
Trudno powiedzieć	23,0	24,3
Wszystkie ważne sprawy kraju są w dobrych rękach	44,8	40,5
Nikt obecnie nie panuje nad rozwojem sytuacji w kraju	23,9	21,5
Trudno powiedzieć	31,2	37,7

2. Stopień społecznego poparcia dla rządowego programu stabilizacji gospodarczej

W trzecim miesiącu obowiązywania nowych reguł ekonomicznych niewiele zmienił się poziom aprobaty programu Balcerowicza (tab. 4). Nadal duża grupa ankietowanych (większa o ponad 5% niż w lutym) nie potrafiła go ocenić. Zmniejszył się odsetek (o ponad 3%) popierających ten plan, przy utrzymaniu się liczby nie akceptujących go.

Tabela 4

Stosunek do programu L. Balcerowicza	Wskazania respondentów	
	II '90	III '90
Poparcie	39,2	35,7
Brak poparcia	11,7	11,2
Nieznajomość programu	11,3	9,1
Brak zdania	37,7	43,2

W opinii badanych, powodzenie programu gospodarczego jest dalece wątpliwe: ponad 67% uważa, że będzie on kontynuowany,

ale jego wynik jest bardzo niepewny, a około 7% - że się nie uda. Prawie co 5 ankietowany wierzy w sukces przeprowadzanych zmian.

Można przypuszczać, że niezadowolenie społeczne, jakie wywołują poszczególne rozwiązania polityki gospodarczej rządu, spowodowały wzrost wątpliwości co do jej skuteczności (tab. 5).

Tabela 5

w procentach

Odpowiedzi na pytanie: Czy kontynuacja dotychczasowej polityki gospodarczej pozwoli przezwyciężyć kryzys i zapewnić Polsce rozwój?	Wskazania respondentów	
	II'90	III'90
Tak	62,8	51,9
Nie	13,7	18,6
Trudno powiedzieć	23,4	29,3

W porównaniu z lutym, w marcu o blisko 11% zmniejszyła się grupa respondentów przeświadczonych o tym, że kontynuacja dotychczasowej polityki gospodarczej rządu pozwoli w ciągu najbliższych pięciu lat przezwyciężyć kryzys i zapewnić Polsce rozwój, wzrosła natomiast liczba krytycznie ustosunkowanych do tej opinii (o 5%), jak też nie mających w tej kwestii sprecyzowanego zdania (o 6%).

Miesiąc temu poparcie dla programu Balcerowicza prawie zawsze było związane z pozytywną oceną działań rządu zmierzających do przezwyciężenia kryzysu w ciągu pięciu lat (tab. 6). Wtedy w grupie akceptujących ten plan takiego zdania był co dziewiąty ankietowany, obecnie co ósmy. Wówczas także, mimo braku jednoznacznych opinii o rządowym planie, częściej wierzono w jego skuteczność - przeważali respondenci rokujący programowi powodzenie, obecnie zaś dominują odnoszący się do niego z rezerwą.

Tabela 6

Stosunek do programu L. Balcerowicza		Odpowiedzi na pytanie: Czy kontynuacja dotychczasowej polityki gospodarczej pozwoli przezwyciężyć kryzys i zapewnić Polsce rozwój?		
		tak	nie	trudno powiedzieć
Poparcie	II '90	92	1	7
	III '90	81	8	10
Brak poparcia	II '90	25	51	24
	III '90	21	54	25
Nieznajomość programu	II '90	42	20	39
	III '90	28	19	53
Brak zdania	II '90	51	13	35
	III '90	40	19	42

Niezależnie od stosunku do programu Balcerowicza, w marcu, w porównaniu z lutym, wzrósł odsetek badanych, którym trudno jest dziś prognozować o poziomie życia za pięć lat (tab. 7).

Tabela 7

w procentach

Stosunek do programu L. Balcerowicza		Odpowiedzi na pytanie o warunki życia za 5 lat			
		takie same, jak obecnie	lepsze	gorsze	trudno powiedzieć
Poparcie	II '90	8	68	2	22
	III '90	9	54	4	34
Brak poparcia	II '90	13	12	27	48
	III '90	5	14	26	56
Nieznajomość programu	II '90	7	27	8	58
	III '90	8	13	11	68
Brak zdania	II '90	7	26	6	61
	III '90	7	23	9	61

W grupie popierających rządowy plan ubyło o 14% przekonanych, że warunki życia poprawią się. Podobne różnice rejestrujemy w grupie respondentów nic nie wiedzących na jego temat, z tym że liczba badanych przewidujących ich polepszenie zmniejszyła się dwukrotnie. Pracownicy gospodarki uspołecznionej coraz rzadziej zatem wierzą, że program Balcerowicza korzystnie wpłynie na ich warunki życia w ciągu najbliższych pięciu lat.

Wydawałoby się, że kolejne miesiące realizacji rządowego planu stabilizacji gospodarczej pozwolą badanym na bardziej jednoznaczną ocenę jego skuteczności. Stało się inaczej, w porównaniu z ubiegłym miesiącem wzrósł - w większości badanych przez nas wymiarach społecznego odbioru tego programu - odsetek odnoszących się do niego z rezerwą, udzielających odpowiedzi *trudno powiedzieć*. Utrzymał się również niski stopień znajomości planu L. Balcerowicza: ponad 27% ankietowanych wie o nim dostatecznie dużo, blisko 57% - coś niecoś, a około 16% - prawie nic. Co drugi badany chciałby jednak poszerzyć swoją wiedzę na ten temat.

A zatem, wyniki sondażu wskazują, że polityka gospodarcza rządu budzi coraz więcej wątpliwości pracowników gospodarki uspołecznionej. Zmniejszają się nadzieje z nią związane. Po dwóch miesiącach realizacji programu stabilizacji gospodarczej widzi się wprawdzie potrzebę przeprowadzenie zainicjowanych zmian, ale nie wszystkie z nich uznaje się za przemyślane do końca i wystarczające.

Wysokie społeczne zaufanie i aprobatą dla gabinetu T. Mazowieckiego, już dziś nie wystarczają, aby być przekonanym o trafności i skuteczności realizowanych przez rząd reform ekonomicznych.

Niepokojący jest fakt, iż większość (prawie 60%) pracowników gospodarki uspołecznionej przewiduje strajki i protesty przeciw polityce gospodarczej rządu; zdaniem blisko 9% badanych są one nieuniknione, blisko 50% - bardzo prawdopodobne. Co 10 badany sam by w nich uczestniczył.